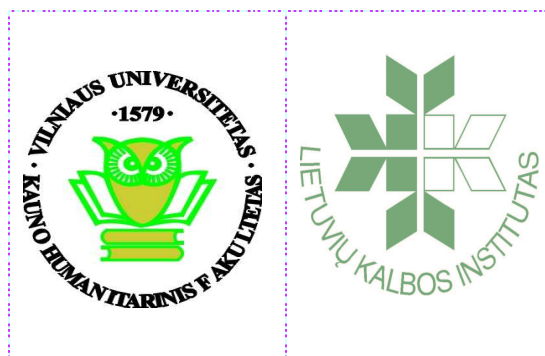

*Sociolinguistinė dialektologija:
baltų tarmių tyrimai*

*Sociolinguistic Dialectology:
Investigations of Baltic Dialects*

Tarptautinės mokslinės konferencijos
TEZĖS

**Kaunas,
2011 m. spalio 21–22 d.**

Konferencijos komitetas

Prof. dr. (HP), vyriausioji mokslo darbuotoja Danguolė Mikulėnienė (Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyrius, Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedra)

Prof. dr. (HP), vyriausioji mokslo darbuotoja Laima Kalėdienė (Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyrius)

Doc. dr. Daiva Aliūkaitė (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedra)

Doc. dr., vyresnioji mokslo darbuotoja Rima Bacevičiūtė (Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyrius)

Vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Asta Leskauskaitė (Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyrius)

Doc. dr. Rita Baranauskienė (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedra)

Dr. Lidija Kaukėnienė (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedra)

Dr. Robertas Kudirka (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedra)

Inga Vaitkevičiūtė (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Lietuvių filologijos katedra)

KONFERENCIJĄ REMIA
Lietuvos mokslo taryba

PRATARMĖ

Lietuvoje nuosekliai ir intensyviai kuriama geolingvistikos paradigma vis dar stokoja sociolingvistinės metodologijos prieigų, taigi tikimasi, kad konferencija „Sociolingvistinė dialektologija: baltų tarmių tyrimai“ prisideda prie šios metodologijos sklaidos, tiriant tarmių diskursą.

Pirmojoje konferencijos sekcijoje „Geolingvistinė baltų tarmių tyrimų perspektyva“ skaitomi pranešimai, skirti fundamentinei geolingvistikos problematikai, geolingvistikos paradigminei apibrėžčiai, geolingvistikos sklaidos Lietuvoje perspektyvoms.

Antrojoje sekcijoje „Vizualioji ir tekstynų geolingvistika: problemos ir galimybės“ pranešėjai svarsto tarmių atlasų, korpusų tradicijas ir perspektyvas XXI amžiuje, vertina šnektų metamorfozę sociolingvistinėje perspektyvoje, diskutuoja percepinių žemėlapių teikiamas tarmių interpretacijos galimybes.

Trečiosios sekcijos „Sociolingvistinių parametrų vertė geolingvistikoje“ pranešimuose vertinami sociolingvistiniai argumentai instrumentinius tyrimuose, pristatomas kognityvusis tarmių charakteristikos modelis, analizuojami kalbų *vs* tarmių kontaktų klausimai, aktualinamasis sociolingvistinių kintamųjų tarmių tyrimuose klausimas.

Ketvirtosios sekcijos „Dialektologijos ir sociolingvistikos dialogas: kalbos ir kultūros dėmenys“ pranešimuose tyrėjų gvildenami klausimai išplečia dialektologijos paradigmos problematiką. Pranešimuose analizuojami slengo, sociolektų, medialektų sklaidos polinkiai.

Tarptautinės mokslinės konferencijos „Sociolingvistinė dialektologija: baltų tarmių tyrimai“ rengėjai tikisi, kad šių metų konferencijoje pradėtos mokslinės diskusijos bus tęsiamos 2012 m. spalio 25–26 d. mokslinėje konferencijoje „Geolingvistikos ir sociolingvistikos polilogas XXI amžiuje“ („Polilogue in Geolinguistics and Sociolinguistics: The 21st Century Approach“).

Konferencijos rengėjai

GEOLINGVISTINĖ BALTŲ TARIŲ TYRIMŲ PERSPEKTYVA

2011 10 21

Mokslo darbuotojų skaitykla

Pirmininkauja (Chair) prof. Ojārs Bušs, prof. Danguolė Mikulėnienė

- 13.30–13.50 **Anna Stafecka** (Latvijos universitetas, Latvija). *Latgaliešu valoda vai dialekts?*
- 13.50–14.10 **Laima Kalėdienė** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Geolingvistikos radimosi sąlygos Lietuvoje*
- 14.10–14.30 **Danuta Roszko** (Lenkijos mokslų akademija, Lenkija). *Lenkijos lietuvių tautinis sąmoningumas*
- 14.30–14.50 **Kazimieras Garšva** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Dabartinės užribio lietuvių šnektos ir Dieveniškų šnektos*

VIZUALIOJI IR TEKSTYNŲ GEOLINGVISTIKA: PROBLEMAS IR GALIMYBĖS

2011 10 21

Mokslo darbuotojų skaitykla

Pirmininkauja (Chair) prof. Anna Stafecka, prof. Laima Kalėdienė

- 15.10–15.30 **Danguolė Mikulėnienė** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Dėl Lietuvių kalbos atlaso gyvenamųjų punktų ir jų optimizavimo metodikos*
- 15.30–15.50 **Roman Roszko** (Lenkijos mokslų akademija, Lenkija). *Корпус литовского говора в Польше (Punsko šnektos korpusas) и двуязычный литовско-польский корпус*
- 15.50–16.10 **Laura Geržotaitė** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Vakarų aukštaičiai šiauliškiai tarmių klasifikacijose: geolingvistinis aspektas*
- 16.10–16.30 **Asta Leskauskaitė** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Šiaurvakariniai pietų aukštaičiai: dabartinė sociolingvistinė situacija ir šnektos metamorfzės*
- 16.30–16.50 **Daiva Aliūkaitė, Jolanta Valikonė** (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva). *Tarmių vaizdiniai ir geolingvistika: kognityvusis Lietuvos tarmių žemėlapis*
- 16.50–17.10 **Aida Čižikaitė** (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva). *Planinių kalbų dialektai: atvejo studija*

SOCIOLINGVISTINIŲ PARAMETRŲ VERTĖ GEOLINGVISTIKOJE

2011 10 22

Mokslo darbuotojų skaitykla

Pirmininkauja (Chair) prof. Roman Roszko, doc. Janina Švambarytė-Valužienė

- 10.00–10.20 **Nijolė Birgelienė** (Varšuvos universitetas, Lenkija). *Sociolingvistiniai aspektai, turintys įtakos renkant vaikui vardą (Punsko krašto lietuviškų šeimų pavyzdžiu)*
- 10.20–10.40 **Gabija Bankauskaitė-Sereikienė** (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis, Lietuva). *Tarminio diskurso kūrėjo konceptualizavimas Kėdainių apylinkėse*
- 10.40–11.00 **Vilma Šaudiņa** (Daugpilio universitetas, Latvija). *Par dažiem sociolingvistiskajiem aspektiem pierobežas izloksnēs*
- 11.00–11.20 **Daiga Straupeniece** (Liepojos universitetas, Latvija). *Lituānismu dinamikas raksturojums Sventājas izloksnē*
- 11.20–11.40 **Lidija Kaukėnienė** (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva). *Lietuvių ir latvių kalbų žemutinių balsių spektrai ir trukmė*
- 11.40–12.00 **Vilija Ragaišienė** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Daiktavardžių kirčiavimo polinkiai XX a. 6–7 d. pietų aukštaičių ir rytų aukštaičių vilniškių šnektų Tarmių archyvo rankraštiniuose šaltiniuose*

DIALEKTOLOGIJOS IR SOCIOLINGVISTIKOS DIALOGAS:
KALBOS IR KULTŪROS DĖMENYS

2011 10 22

Mokslo darbuotojų skaitykla

Pirmininkauja (Chair) prof. dr. Vilma Šaudiņa, doc. dr. Daiva Aliūkaitė

- 12.20–12.40 **Ojārs Bušs** (Latvijos universitetas, Latvija). *Dažas mūsdienu tendences latviešu valodas slenga leksikas lietojumā*
- 12.40–13.00 **Svetlana Polkovņikova** (Daugpilio universitetas, Latvija). *Просторечные языковые элементы в оригинальном и переводном тексте (на материале рассказов А.П.Чехова и их латышских переводов)*
- 13.00–13.20 **Robertas Kudirka** (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva). *Grafinė eufemija elektroniniame diskurse*
- 13.20–13.40 **Janina Švambarytė-Valužienė** (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva). *Mato Slančiausko ir jo bendradarbių surinktos pasakojamosios tautosakos leksika. Latvybės*
- 13.40–14.00 **Inguna Teilāne** (Daugpilio universitetas, Latvija). *Nīcgales izloksne sociolingvistiskā skatījumā*
- 14.00–14.20 **Rita Baranauskienė, Justina Matlauskaitė** (Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva). *Tarptautinių žodžių vertė reklamoje: adresato nuostatų tyrimas*

**TARMIŲ VAIZDINIAI IR GEOLINGVISTIKA:
KOGNITYVUSIS LIETUVOS TARMIŲ ŽEMĖLAPIS**

Geolingvistikos paradigma, pradedant Marburgo ir Wuertembergo mokyklų tradicija (Schrambke 2010: 87–90), neišivaizduojama be žemėlapių. Kalbinės informacijos vizualizacija reikšmingai tikslina tarmių tyrimo diskursą. Tarmių atlasai tampa ne tik geolingvistų tyrimų rezultatu, bet ir darbo priemone.

Perceptyviosios dialektologijos paradigma įteisina *kognityviusius tarmių žemėlapius*. Paprastų kalbos bendruomenės narių tarmių ribų potyris gali atitikti arba neatitikti objektyvios tikrovės. Kognityvųjų tarmių žemėlapių skaido ne tik objektyvios *kalbinės izoglosės*, bet ir subjektyvios *suvokimo izoglosės*, kurios priklauso ir nuo asmeninės vertintojo patirties, kompetencijų ir nuo socialinių-kultūrinių vaizdinių.

Pranešimo objektas — *kognityvusis Lietuvos tarmių žemėlapis*. Mokslinės diskusijos pagrindas — kalbinių nuostatų bei „išivaizduojamo žemėlapio“ užduoties tyrimo, kuriame dalyvavo mokiniai iš Žemaitijos ir Dzūkijos, duomenys. Remiantis „išivaizduojamo žemėlapio“ užduoties duomenimis, komentuojamas *kognityvusis Lietuvos tarmių žemėlapis*, vertinama *kognityviojo žemėlapio* perspektyva ir vertė interaktyviajame tarmių žemėlapyje¹. Teorinės ir metodologinės tyrimo prielaidos: *perceptyviosios dialektologijos nuostatos* (Preston 1981, 1989 ir kt.), *mentalinio žemėlapio* koncepcija (Diercks 2002), *dialekto vaizdinio* samprata (Inoue 1999).

Apibendrinant „išivaizduojamo žemėlapio“ užduoties duomenis daromos išvados, kad jaunųjų respondentų dialektų kontinuumo potyris, jų išivaizduojamas kalbinis pasaulis nėra tikslus, *suvokimo izoglosės* labai neaiškios:

1) jaunųjų kalbos bendruomenės narių sąmonėje fiksuoti bendrieji etniniai regionai, tačiau dažnu atveju tai yra tik konceptualioji informacija. Žemėlapio užduotis atspindi klaidingą geografinę orientaciją;

2) vienas iš svarbesnių veiksnių tiksliau skirti dialektų kontinuumą yra geografinis dialektų artumas tiriamiesiems;

3) egzistuoja tam tikri prototipiniai tarmių miestai, kurie gali tapti atskaita suvokimo izoglosei žymėti.

Vertinant *kognityviųjų žemėlapių* perspektyvą interaktyviajame tarmių žemėlapyje (www.tarmes.lt), formuluojama išvalga, kad tarmių vaizdinių atspindėjimas tyrėjams leistų kurti tikslesnę kultūrinę tarminio kontinuumo charakteristiką, pvz., koreliuojant *kalbines* ir *suvokimo izogloses* rastūsi galimybė nustatyti tas kalbines tarmių ypatybes, kurios paprastam kalbos bendruomenės nariui atlieka tarmių skiriamųjų ypatybių funkciją.

Literatūra

Diercks W., 2002, Mental Maps. Linguistic-Geographic Concepts. — Handbook of Perceptual Dialectology, Volume 2 / ed. by D. Long, D. R. Preston. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 51–70.

Inoue F., 1999, Classification of Dialects by Image: English and Japanese. — Handbook of Perceptual Dialectology, Volume 1 / ed. by D. R. Preston. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 147–160.

Preston D. R., 1981, Perceptual Dialectology: Mental Maps of United States Dialects from Hawaiian Perspective (Summary). — Methods IV (Papers from the Fourth International Conference on Methods in Dialectology) / ed. by H. Warkentyne. British Columbia: University of Victoria, 192–198.

Preston D. R., 1989, Perceptual Dialectology: Nonlinguists' Views of Areal Linguistics. Dordrecht: Foris.

¹ Plačiau žr. www.tarmes.lt (projektas „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028))

* * * * *

Gabija BANKAUSKAITĖ-SEREIKIENĖ

(Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva)

TARMINIO DISKURSO KŪRĖJO KONCEPTUALIZAVIMAS KĖDAINIŲ APYLINKĖSE

Pranešime aptariami žvalgomojo tyrimo, atliekamo pagal Lietuvių kalbos instituto projekto *Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida*² užduotis, duomenys. Tyrimo tikslas — paanalizuoti, kaip įvardijamas, apibūdinamas tarminio diskurso kūrėjas vidurio Lietuvoje, kur vakarų aukštaičių šiauliškių tarmė nėra ryški. Įdomu, kaip ir kiek kaime ir mieste gyvenantys respondentai identifikuojasi su tarmiakalbiais, kaip konceptualizuoja tokio diskurso kūrėją. Tiriamąją medžiagą sudaro dalis sociolingvistinio tyrimo, atliekamo vykdant projektą, duomenų. Apibendrinami respondentų apklausos duomenys iš šešių punktų: Kėdainių miesto, Dotnuvos, Josvainių ir Surviliškio miestelių, Labūnavos ir Šlapaberžės kaimų. Daugiausia respondentų apklausta miesteliuose, mažiau kaimuose ir mažiausiai Kėdainių mieste. Tyrime dalyvavo 47 trijų kartų, įvairaus išsilavinimo respondentai. Į pranešime aptariamą anketos dalies klausimus atsakė 35 respondentai. Dominavo vyresniosios kartos pašnekovai, turintys nebaigtą vidurinį, vidurinį ar profesinį išsilavinimą.

Apibendrintina, kad dauguma respondentų lietuvių tarmes vertina ir tarminį kalbėjimą laiko saugotinu, unikaliu lietuvių tautos bruožu. Tarmės kūrėjas vertinamas kaip socialiai patrauklus, gerbiantis gimtąją tarmę (vietinę kalbą), patriotiškai nusiteikęs žmogus. Ir miestiečių, ir ne miesto žmonių atsakymai neakcentuoja socialinio žymetumo ir paneigia stereotipą, kad tarmiškai kalbantysis yra kaimietis. Šiuo atveju stereotipinė kaimo-miesto opozicija Lietuvos vidurio gyventojams neaktuali. Dauguma pašnekovų tarminio diskurso kūrėją linkę įvardyti kaip kalbantį kitaip akcentuodami teigiamą kvalifikaciją, o patys nebuvo linkę su juo identifikuootis, savo krašto skiriamąsias tarmines ypatybes vertino kaip neryškius tarminio kalbėjimo elementus. Įdomu tai, kad tarminė raiška daugumos respondentų nesieta su vyresniąja karta, taip pat su menkesniu išsilavinimu. Taigi žvalgomas tyrimas leidžia formuluoti apibendrinamąją prielaidą, kad vidurio Lietuvoje gyvenantys respondentai tarminio diskurso kūrėją konceptualizuoja ypač teigiamai.

* * * * *

Rita BARANAUSKIENĖ, Justina MATLAUSKAITĖ

(Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, Lietuva)

TARPTAUTINIŲ ŽODŽIŲ VERTĖ REKLAMOJE: ADRESATO NUOSTATŲ TYRIMAS

Tarptautiniai žodžiai kuo toliau tuo labiau įsigali ir reklamos tekstuose. Tačiau kyla klausimas, ar šioje srityje tarptautinių žodžių vartojimas yra tikrai reikalingas ir neišvengiamas? Reklamos tekstai šiandieninėje lingvistikoje tyrinėjami įvairiais aspektais, tačiau išsamesnių tarptautinių žodžių tyrinėjimų reklamos nepastebėta. Išskirti galima nebent

² „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028)

J. Klimavičiaus straipsnį, kuriame kalbininkas ironiškai vertina perdėtą internacionalizmą vartoseną reklamoje. Šis straipsnis ir paskatino atlikti tarptautinių žodžių vertės reklamoje tyrimą, pirmą kartą ištirti adresatų nuostatas dėl reklamose vartojamų tarptautinius žodžius. Keliama hipotezė — tarptautiniai žodžiai intensyviai skverbiasi į reklamą, sukuria didesnę poveikumą, įtaigumą išpūdį ir stumia iš vartosenos didelį pluoštą savų žodžių. Siekiant patvirtinti arba paneigti minėtą hipotezę, iš įvairių sričių spaudos žurnalų buvo atrinkta 100 reklamos tekstų, kuriuose gausiai vartota tarptautinių žodžių. Remiantis minėtais tekstais, buvo nustatyti labiausiai reklamos kalboje paplitę tarptautiniai daiktavardžiai, būdvardžiai beirieveksmiai, tirta jų pavartojimo reklamos tekstuose motyvacija. Tyrimo tikslas — įvertinti adresato nuostatas. Minėtam tikslui pasiekti išsikelti du **uždaviniai**:

1) išsiaiškinti, kas reklamos tekstuose adresatui daro didesnę poveikį: vartojami tarptautiniai ar lietuviški žodžiai;

2) nustatyti, kokius lietuviškus žodžius iš vartosenos stumia ar gali stumti reklamos vartojami tarptautiniai žodžiai.

Tyrimui atlikti pasitelktas tiesioginės anketinės apklausos **metodas**.

Adresato nuostatų tyrimas atskleidė, kad tam tikrais atvejais tarptautinio žodžio reikšmė suprantama, tačiau nerandama lietuviškų šio žodžio atitikmenų. Todėl galima teigti, kad tokiais būdais vartosenoje įsitvirtina svetimasis žodis, o visas pluoštas savų, lietuviškų atitikmenų iš jos yra stumiamas. Pasitaiko retų atvejų, kai tarptautinis žodis reklamos kalboje pasirenkamas dėl kalbos ekonomijos kriterijaus, leidžiančio vartoti tą žodį, kuris turinį perteikia trumpiau. Tačiau gerokai dažniau tarptautinė leksika yra suprantama kaip įtaigesnė, paveikesnė, todėl gausus jos vartojimas reklamos gali būti laikomas tikslinga reklamos adresatų priemone privilioti klientus.

* * * * *

Nijolė BIRGELIENĖ

(Varšuvos universitetas, Lenkija)

SOCIOLINGVISTINIAI ASPEKTAI, TURINTYS ĮTAKOS KŪDIKIO VARDŲ PARINKIMUI (PUNSKO KRAŠTO LIETUVIŲ PAVYZDŽIU)

Vardas Punsko krašto lietuvių suvokiamas kaip vienas iš tapatybės elementų — kaip tautybė, kalba ir kultūra.

Pranešime pristatomi kompaktiškame plote gyvenančių lietuviškų šeimų anketinio tyrimo duomenys. Tyrimu siekta išsiaiškinti veiksnius, lemiančius vardo parinkimą naujagimiui.

Pranešime aptariama, kokie vardai renkami; ar tėvai, rinkdami vardą, paisyti gyvenamosios vietos ir kalbinės aplinkos Lietuvių gyvenama teritorija yra Lenkijos valstybėje, kur, išskyrus Punkską, vyrauja lenkakalbė aplinka.

Pranešime įvertinama, ar pasikeitė vardų rašyba asmens dokumentuose, priėmus 2005 m. *Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymą*, leidžiantį tautinėms mažumoms rašyti vardus pagal gimtosios kalbos rašybos taisyklę.

* * * * *

Ojārs BUŠS

(Latvijos universitetas, Latvija)

DAŽAS MŪSDIENU TENDENCES LATVIEŠU VALODAS SLENGA LEKSIKAS LIETOJUMĀ

Par slengu palaiķam mēdz dēvēt specifisku sociolektu kā vienotu lingvistisku sistēmu, kas izpauķas daķādos valodas līmeņos (šāda sistēma ir, piem., t.s. *stadin slangi* jeb Helsinku slengs somu valodā, skat. Paunonen 2005); savukārt, interpretējot terminu *slengs* šaurāk, to attieķina uz neliterāro leksiku — gan uz šīs leksikas nosacīti vispārlietojamo daķu (Pikķilingis

1975, 138), gan uz visu neliterārās leksikas kopumu (uz šāda traktējuma balstījās darbs pie *Latviešu valodas slenga vārdnīcas*, skat. Bušs, Ernstsone 2006; 2009²). Pēdējais no minētajām jēdziena *slengs* interpretācijas variantiem izmantots arī šajā referātā.

Kā zināms, slengs ir viens no visstraujāk mainīgajiem jebkuras valodas segmentiem (tiesa, tajās valodās, kurās slengā ļoti liels īpatsvars ir leksiskajiem aizguvumiem — kā tas ir gan latviešu, gan lietuviešu valodā —, slenga leksikas aizgūtā daļa ir relatīvi stabilāka, atsevišķi neliterārie jeb slenga aizguvumi, piem., latv. *ķēķis*, var funkcionēt valodā pat simt gadus un vairāk, tā arī nedz izzūd no lietojuma, nedz arī iegūstot literāra vārda „pilsoņtiesības”). Arī 21. gadsimts šai ziņā nav izņēmums, pārmaiņu procesi latviešu valodas slengā ir acīmredzami.

Šie procesi ir vērojami gan saistībā ar slenga leksikas aizgūšanas virzieniem, gan ar funkcionālo specifiku, gan arī ar latviskas cilmes slengismu vārd darināšanas īpatnībām un semantiskajiem procesiem.

Par angļiskas cilmes neliterāru aizguvumu ekspansiju jau daudzkārt runāts un rakstīts, šāds process mūsdienās vērojams gandrīz jebkurā pasaules valodā, un šai sakarā grūti pateikt ko būtiski jaunu. Neliels mēģinājums kvantitatīvi salīdzināt latviešu valodas aizgūto slengismu galvenās grupas — rusismus, ģermānismus un angļismus (Bušs 2005) tomēr liecināja, ka angļismi latviešu valodas slengā joprojām tiek lietoti retāk nekā aizguvumi no krievu un vācu valodas. Savukārt krievu valodas ietekme uz latviešu slenga leksiku, šķiet, — mazliet pārsteidzoši — nav mazinājusies, salīdzinot ar padomju okupācijas laiku. Kā relatīvi jaunu tendenci gan var minēt to, ka arvien biežāk slengismi tiek aizgūti nevis no krievu literārās valodas, bet gan no krievu valodas slenga (piem., krievu valodas slengā meklējams gandrīz jau par modes vārdu kļuva slengisma *haļava* etimons).

Slengismu funkcionālā spektra paplašināšanās arī acīmredzot uzskatāma par starptautiska mēroga universāliju. Slengismu lietojuma iespējas, protams, visradikālāk paplašinājusi interneta vide, savukārt no citiem valodas lietojuma žanriem samērā atvērta slengismiem ir reklāma (piem., pretsmēķēšanas kampaņas reklāmas plakātā: *Anna ir normāla čiksa. Viņa nesmēķē*) un tirdzniecības nomenklatūra (piem., *Foršais kebabs*).

No valodas struktūras viedokļa varbūt visinteresantākā parādība ir priedēkļa ie-ekspansija un „slengizācija”. Ar šo priedēkli darināti vairāki desmiti jaunu slengismu — gan no literārās valodas vārdiem, radikāli mainot to semantiku (piem., *ieberzties* ‘piedzīvot neveiksmi’), gan no slengismiem (piem., *iemuhļīt* ‘blēdīgi iedabūt’). Rezultātā minētajam priedēklim sāk veidoties jau relatīvi stabila asociatīva saikne ar slengu.

Literatūra

Bušs, Ojārs 2005 – Pēc 25 gadiem jeb Barbarismi–2005. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Nr. 1. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 39–46.

Bušs, Ojārs, Ernstsone, Vineta 2006 — Latviešu valodas slenga vārdnīca. Rīga: Norden AB [2. izdevums — Rīga: Zvaigzne ABC, 2009.].

Paunonen, Heikki 2005 — Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja. 5. painos. Laattineet Heikki ja Marjatta Paunonen. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.

Pikčilingis, Juozas 1975 — Lietuvių kalbos stilistika. T. 2. Vilnius: Mokslas.

* * * * *

Kazimieras GARŠVA

(Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

DABARTINĒS UŽRIBIO LIETUVIŲ ŠNEKTOS IR DIEVENIŠKIŲ ŠNEKTA

Pagal programā „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje“³ surinkti nauji duomenys iš užribio (periferinių) lietuvių šnektų, esančių už Lietuvos Respublikos ribų. Jų

³ „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028)

padėtis palyginta su kalbiniu požiūriu panašioje padėtyje atsidūrusia Dieveniškų-Poškonių šnekta. Iš prieš 70 metų gyvavusių daugiau kaip 30 užribio lietuvių šnektų iki šiol išliko tik pusė (Aknystos, Subačiaus, Daugpilio, Kraslavos, Apso, Kamojų, Gervėčių, Ramaškonų, Nočios, Rodūnios, Peleos, Pervalko, Azierkų, Seinų, Punsko šnektos).

Išlikusios užribio lietuvių šnektos yra dviejų tipų:

- 1) kuriose yra nuolatos veikiančios lietuviškos mokyklos, sekmadieninės mokyklos, fakultatyvai (Aknysta, Daugpilis, Apsas, Gervėčiai, Rodūnia, Pelesa, Seinai, Punksas),
- 2) kurios baigia nykti (Subačius, Kraslava, Kamojys, Ramaškonys, Nočia, Pervalkas, Azierkai).

Kai kuriose šių šnektų liko tik po vieną vyriausio amžiaus pateikėją (Kraslava, Ramaškonys, Nočia), išlaikiusį tradicinę šnektą. Nočios šnektos pateikėja gyvena nebe gimtinėje, o toliau nuo jos (Lydoje).

Gimtosios lietuvių šnektos vartojimas Dieveniškų parapijoje niekada nebuvo nutrūkęs: šių šnektą daugiau ar mažiau tebemoka ne tik suaugę žmonės, bet ir jaunimas, kai kurie vaikai. Kiti gyventojai vartoja lietuvių bendrinę kalbą ar gudų paprastąją šnektą. Pagal gyventojų skaičių, mokančių tradicinę tarmę, Dieveniškų šnektą eitų po Punsko, Seinų, Gervėčių, Peleos šnektų.

Dieveniškų šnektą yra labiausiai panaši į dabar nebevartojamą Lazūnų šnektą (30 km. į pietus nuo Dieveniškų). Čia praeina vilniškių ir pietų aukštaičių tarmių skiriamoji riba. Dieveniškų šnekte yra daugiau pozicijų, kuriose kietinami priebalsiai. Tai galėtų rodyti, jog apie Dievenišką su slavų kalbomis buvo kontaktauta ilgiau negu Lazūnų šnekte. Prie Dieveniškų išlaikyti priešdėliai *ažu-*, *in-*, *pa-* (*indiec* „įdėti“, *panudziuvo* „nudžiuvo“), daugiskaitos galininko galūnė *-mu* (plg. *mažimu* „mažiams“), adesyvas, daug dialektizmų (*dangstis* „stogas“, *medžias* „miškas“, *niekočia* „gelda“ ir t. t.). Daug jų paskelbta „Dieveniškų šnektos žodyne“ (1, 2. t.).

Reikia imtis veiksmingesnių darbų Lietuvos Respublikoje esančiai Dieveniškų šnektai išsaugoti.

* * * * *

Laura GERŽOTAITĖ

(Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

VAKARŲ AUKŠTAIČIAI ŠIAULIŠKIAI TARMŲ KLASIFIKACIJOSE: GEOLINGVISTINIS ASPEKTAS

Dabartinėje lietuvių tarmių klasifikacijoje (Girdenis, Zinkevičius 1966: 139–147) vakarų aukštaičiai šiauliškiai yra šiaurinė vakarų aukštaičių dalis (dvigarsiai *am*, *an*, *em*, *en* ir nosiniai balsiai *q*, *ę* išlaikomi sveiki). Nuo kauniškių šiauliškiai skiriasi tuo, kad: 1) atitraukia kirtį iš galūnės, 2) trumpina nekirčiuotus ilguosius balsius ir 3) ilgina kirčiuotus trumpuosius⁴.

Senajoje Kazimiero Jauniaus ir Antano Salio tarmių klasifikacijoje dabartinius vakarų aukštaičius šiaulius sudaro aukštaičiai vakariečiai žiemiečiai ir aukštaičiai viduriečiai. Aukštaičiai viduriečiai dvigarsius *am*, *an*, *em*, *en* ir nosinius balsius *q*, *ę* išlaikė sveikus kaip ir vakariečiai, tačiau kietojo *l* prieš *é* tarimu artimi rytiečiams (Salys 1992 [1946]: 109 [53]). Salio aukštaičių viduriečių plotas tarsi suskilęs į du: šiaurinį ir pietinį. Tarpusavyje jie skiriasi ne tik kalbinėmis ypatybėmis, bet ir pakankamai ryški gamtinė šių dalių riba (skiria pelkės ir dideli miškų masyvai). Tiesa, ir aptartosios šio ploto dalys nėra vientisos.

Palyginus senąją ir dabartinę tarmių klasifikacijas (žr. LKA I, žemėl. Nr. 1) matyti, kad aukštaičiai viduriečiai įėjo į rytinę dabartinių vakarų aukštaičių šiauliškių dalį. Pietinė aukštaičių viduriečių dalis apėmė ne tik dabartinių vakarų aukštaičių šiauliškių, bet ir nemažą vakarų aukštaičių kauniškių, nedidelę gretimų pietų aukštaičių plotų dalį. Be to, rytinė senojo

⁴ Žr. skiriamųjų tarminių ypatybių anketą (www.lki.lt/tarmes.lt), kuri parengta projektui *Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida* (kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028).

skirstymo aukštaičių viduriečių riba beveik sutampa su kamieno kirčiuotų *q*, *ę* (žr. LKA II, žemėl. Nr. 44) ir kamieno tvirtagalių *am*, *an* (žr. LKA II, žemėl. Nr. 69), o vakarinė — su *l* prieš *e* ir ypač *ė* (žr. LKA II, žemėl. Nr. 15, 28) izofonomis. Taigi šių dviejų klasifikacijų sugretinimas rodo tarpinę vakarų aukštaičių šiauliškių padėtį kaimyninių tarmių atžvilgiu.

Tokia tiriamo ploto padėtis išryškėja net senojoje Baranausko klasifikacijoje (1898: 49–51). Joje tarp vakariečių ir rytiečių (antrųjų, trečiųjų) įsiterpęs rytiečių pirmųjų (t. y. dalies dabartinių šiauliškių) plotas taip pat nevienalytis. Šių šnektų nevienalytiškumą iliustruoja ir įvairių laikotarpių tarminiai tekstai (plg. Specht 1920: 175–218; Volteris 1904: 326–338; Gerullis 1930: 47–53 ir vėlesni).

Turint galvoje aptartą geolingvistinę šios patarmės padėtį ir tai, kad šioje teritorijoje, Zigmo Zinkevičiaus (1992: 68) žodžiais tariant, „etnografinės Lietuvos viduryje“ XIX a. viduryje — XX a. pradžioje buvo susiformavęs stiprus lenkybės židinis, galima teigti, kad kalbinei vakarų aukštaičių šiauliškių patarmės analizei turėtų būti taikoma periferinių lietuvių tarmių tyrimo metodika.

Šaltiniai ir literatūra

Барановскій А. 1898: *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь*, Санктпетербургъ: Типогр. Императорской Акад. Наукъ.

Gerullis G. 1930: *Litauische Dialektstudien*, Leipzig: Markert & Petters Verlag.

Girdenis A., Zinkevičius Z. 1966: Dėl lietuvių kalbos tarmių klasifikacijos. – *Kalbotyra* 14, 139–147.

LKA I, II – K. Morkūnas (ats. red.). *Lietuvių kalbos atlasas* 1. *Leksika*; 2. *Fonetika*, Vilnius: Mokslo, 1977, 1982.

Salys A. 1992: *Raštai* 4. *Lietuvių kalbos tarmės*, Roma: Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija.

Salys A. 1946: *Lietuvių kalbos tarmės* (Rankraščio teisėmis), Tübingenas.

Specht F. 1920: *Litauische Mundarten gesammelt von A. Baranowski* 1. *Texte*, Leipzig: Verlag von K. F. Koehler.

Вольтеръ Э. 1904: *Литовская хрестоматія*, Санктпетербургъ.

Zinkevičius Z. 1992: *Lietuvių kalbos istorija* 5. *Bendrinės kalbos iškilimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

* * * * *

Laima KALĖDIENĖ

(Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

GEOLINGVISTIKOS RADIMOSI SĄLYGOS LIETUVOJE⁵

1. Dialektologijos tyrimų kryptys ir principai priklauso nuo kalbos kitimo interpretacijų. Jaunagramatikiai ieškojo absoliučių dėsningumų, bangų teorija kalbos kitimus aiškino kaip gana chaotišką vandens ribuliavimą, ribojamą statesnių ar nuožulnesnių krantų — tarmių teritorijų sienų, o geolingvistika juos susiejo su visuomenės gyvenimu.

2. Pasaulyje *geolingvistikos* terminas vartojamas trejopai.

Pirmiausia geolingvistika sietina su *The American Society of Geolinguistics*, kurią 1965 m. įsteigė Mario A. Pei. Jos tikslas — kaupti, tirti ir skleisti žinias apie kalbų vartojimą, kalbų giminingumą, raštingumo lygį, spaudos buvimą bei kitus paprastai kalbų politikus ir visuomenę dominančius dalykus.

Kiti geolingvistiką laiko variantų sociolingvistikos dalimi. Apie 7–8-ą praėjusio amžiaus dešimtmetį, vos tik atsiradusi JAV ir Jungtinėje Karalystėje, sociolingvistika ėmėsi tirti ne tarmes ir ne kaimo vietovių kalbą, o miesto. Po poros dešimtmečių, toliau aiškinantis kalbos įvairavimo priežastis, susidomėta ne tik miestų, bet ir jų apylinkių kalba, taigi ir tarmėmis. Taip buvo išivesta teritorijos, vadinamoji erdvės, dimensija, o variantų sociolingvistikos sričiai, skiriančiai ypatingą dėmesį tarmėms ir jų atmainoms, prigijo geolingvistikos vardas.

⁵ Pranešimas parengtas, vykdant Visuotinės dotacijos projektą „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028)

Trečioji geolingvistikos atmaina radosi lingvistinės geografijos dirvoje — naujos kartos lingvistiniai žemėlapiai yra itin pakitę lyginant su jų pirmtakais, braižytais prieš daugiau nei šimtmetį. Tokią galimybę sudarė pažangiosios technologijos. Tačiau kito ir tiriamieji objektai, o ypač subjektai — jau ėmė nepakakti vien tik *seno vietinio kaimiečio* (SVK) kalbos, radosi daugiau parametrų, tarp jų ir socialinių. Atkreiptas dėmesys į kalbos suvokimo ir vertinimo problemas, imta dirbti perceptinių žemėlapių srityje. Buvo sukurta nauja tarmių tyrimo ir analizavimo metodikos sistema — dialektometrija. Taip natūraliai susiliejo variantų sociolingvistikos dalis, vadinta geolingvistika, su lingvistinės geografijos tąsa, kuri irgi imta vadinti geolingvistika.

3. Lietuvoje yra puikios geolingvistikos radimosi sąlygos lingvistinio kartografavimo srityje, nes turimas geras įdirbis, sukaupta turtinga tarmių duomenų bazė. Tačiau kyla ir nemaža problemų.

Pirmiausia dėl požiūrio į tiriamąjį objektą. Tuo metu, kai pasaulyje intensyviai buvo vykdomi variantų sociolingvistikos tyrimai, Lietuvoje jie beveik ignoruoti, todėl susiformavo paradoksali situacija: dialektologijos objektu dažniausiai tebelaikomas tas pats iš 19 a. atėjęs dialektologijos objektas ir subjektas — jaunagramatikių teorijos ir SVK kalba.

Su tuo susiję duomenų rinkimo ir analizavimo principai. Stipri Lietuvos struktūralizmo mokykla užgožė sociolingvistikos skverbimąsi, todėl net ir natūraliosios fonologijos proveržis neatnešė lauktos interpretavimo laisvės, nes jį neutralizavo kiti vyraujantys kalbotyros mokslo požiūriai.

Geolingvistika neįsivaizduojama be šiuolaikiškai sutvarkytų ir mokslo bendruomenei prieinamų duomenų bazių. Kaip žinoma, jas sudaro tiek naujai sukaupiti duomenys, tiek ir senieji, jau turimi. Pagrindinės būsimų Lietuvos geolingvistinių duomenų bazių problemos yra dvi: nors, siekiant išsaugoti, nemenka duomenų dalis yra perkelta į elektroninę formą, diduma jų tebėra neapdoroti. Kol kas transkripcijos ir transponavimo patirtis greičiau sudaro sunkumų nei palengvina tarminių duomenų analizę.

Kiekybinę, arba variantų, sociolingvistiką Lietuvoje užgožė taikomoji sociolingvistika ir susikūrė vienintelės įmanomos sociolingvistikos įvaizdį. Ir taip kalbininkų menkai kotiruotas socialinis kalbos aspektas dėl to imtas suvokti dar iškreipčiau.

* * * * *

Lidija KAUKĖNIENĖ

(Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakultetas, Lietuva)

LIETUVIŲ IR LATVIŲ KALBŲ ŽEMUTINIŲ BALSŲ SPEKTRAI IR TRUKMĖ

Pranešime analizuojamos dabartinių baltų bendrinių kalbų žemutinių [a], [e] ilgųjų ir trumpųjų, kirčiuotų ir nekirčiuotų balsių spektrinės charakteristikos bei trukmė. Lietuvių ir latvių kalbos tirtos objektyviaisiais tyrimo metodais, dirbant naudotasi variacine statistika. Darbas yra sinchroninio eksperimentinio aprašomojo ir lyginamojo pobūdžio.

Kalbų vienetų lyginamoji akustinė analizė leidžia geriau pažinti gretinamųjų kalbų fonetinių sistemų ypatybes ir nustatyti kalbų fonetines universalijas.

Atliktas eksperimentinis tyrimas parodė, kad lietuvių ir latvių kalboje ilgieji ir trumpieji [e], [a] redukuojami kokybiškai ir kiekybiškai.

Palyginus abiejų kalbų kirčiuotus ir nekirčiuotus žemutinius [e], [a] paaiškėjo, kad iš kirčiuotų balsių labiausiai akustinėmis ir artikuliacinėmis ypatybėmis skiriasi [e]. Lietuvių kirčiuotas [e] — difuziškesnis (uždaresnis), aukštesnio tembro ir priešakesnis už latvių atitinkamą. Lietuvių [e] — žemesnio tembro, užpakalesnis, o [a] — aukštesnio tembro, priešakesnis už latvių atitinkamą garsus. Lietuvių [a] — kompaktiškesni (atviresni) už latvių balsius.

Lietuvių kalbos [e], [e], [a] yra difuziškesni (uždaresni), aukštesnio tembro ir priešakesni negu latvių atitinkami balsiai. Mažiausiai nekirčiuotų balsių akustinėmis ir artikuliacinėmis savybėmis skiriasi [a].

Lietuvių kalbos nekirčiuotų balsių formančių vidurkiai artimesni neutraliojo [ə] dažniams; pastebimi blankesni visų nekirčiuotų ilgųjų ir trumpųjų balsių kokybės požymiai, jiems nebūdinga kraštutinė artikuliacija nei pagal eilę, nei pagal pakilimą.

Latvių kalbos nekirčiuotų balsių kokybės požymiai raiškesni, artikuliacija preciziškesnė, aiškesnė ir ryškesnė.

Kirčiuoti ilgieji balsiai trukme beveik nesiskiria. Latvių kalbos pokirtiniai ilgieji variantai beveik visose pozicijose gerokai ilgesni už lietuvių. Nekerčiuotų lietuvių kalbos ilgųjų balsių kiekybinė redukcija daug didesnė negu latvių, todėl lietuvių kalbos kirčiuotų ir nekirčiuotų ilgųjų balsių trukmės kontrastas didesnis negu latvių.

* * * * *

Robertas KUDIRKA

(Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakultetas, Lietuva)

GRAFINĖ EUFEMIJA ELEKTRONINIAME DISKURSE

Kalba glaudžiai susijusi su mentalitetu, kultūra, tradicijomis, tad daugelis sociume vykstančių reiškinių atspindi ir kalboje. Eufemizmo, kaip kalbinio vieneto, tyrimai nurodo, kad eufemizacija gali būti vartojama ne tik kaip korektiškumas, bet ir kaip manipuliavimas recipientu. Eufemija labai paklausi dabartinėje žiniasklaidoje esant madingam ironiškam, pašaipiam, skeptiškam, pagiežingam stiliui. Eufemizmai padeda semantiškai kaitalioti kaukes, žaisti asociacija ir konotacija. Ir priešingai — prireikus galima gana efektingai maskuoti faktus, ištirpdyti akivaizdžią kaltę, abstrakčiu, apibendrintu kalbėjimu „uždūminti“ situacijos aiškumą. Eufemizmas gali būti suformuotas iškreipiant žodį fonetiškai, sudarant abreviatūrą ir pan., ar perfrazuojant paskandinams tarp neutralios konotacijos žodžių. Rezultatas turi būti gautas pagal principą: nėra žodžio — nėra problemos.

Aprašant įvairias psichologines manipuliavimo technikas eufemizacija dažnai nėra minima, bet ji pasižymi nemenkomis manipulyviomis galiomis: 1) eufemizmu galima slėpti esmę pasitelkus asociatyvų konotavimą, generalizaciją, tarptautinę leksiką ir pan.; 2) taip pat recipientą galima užversti informacija, kurios sraute jis neįstengs atpažinti eufemizmo (Сергеевна 2006, 34). Svarbu, kad eufemizmas egzistuoja ne vien kaip vieno kurio žodžio ekvivalentas, jis gali būti realizuojamas fonetiškai ar morfologiškai, dar gali viršyti leksinį lygmenį sintaksiškai perkeisdamas ar supainiodamas, kreipdamas viso sakinio ar teksto atkarpos teminę dominantę ar prasmę.

Politinio korektiškumo principas (ang. *political correctness*) ir nepasitenkinimas anglų kalbos „rasizmu“ (Тер-Минасова 2000, 215).

Grafinė eufemija lingvistų minima retai (Macaulay 1994, 51; Кудрявцев 1993, 143) ir kaip manipuliavimo priemonė labai nevertinama, nes grafinė eufemija yra akivaizdi, taip išmoningai semantiškai nemaskuoja denotato. Grafinės eufemijos būdus galima apibendrinti kaip žodžio dalies praleidimą arba užrašymą kitais simboliais.

Elektroninio diskurso raiškos specifika forumuose ir interaktyvių internetinių pokalbių tekstinėmis žinutėmis kanaluose („Skype“ *čiatuose* ir pan.) ir eufemija. Grafiniai eufemizmai kaip necenzūrinės leksikos substitutai.

Literatūra

Macaulay R. *The Social Art: Language and Its Uses*, Oxford: Oxford University Press Inc, 1994.

Кудрявцев А. Ю., Куропаткин Г. Д. *Англо-русский словарь-справочник табуизированной лексики и эвфемизмов*, М.: КОМТ, 1993.

Сергеевна Б. Ю. *Эвфемизмы как средство манипулирования в языке СМИ (на материале русского и английского языков)*, автореф. дисс., Краснодар, 2006.

Тер-Минасова, С. Г. *Язык и межкультурная коммуникация*, М.: Слово, 2000.

* * * * *

Asta LESKAUSKAITĖ
(Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

ŠIAURVAKARINIAI PIETŲ AUKŠTAIČIAI: DABARTINĖ SOCIOLINGVISTINĖ SITUACIJA IR ŠNEKTOS METAMORFOZĖS

Šiaurvakarinis pietų aukštaičių patarmės kampas administraciškai priskiriamas trims Lazdijų rajono seniūnijoms — Būdviečio, Šeštokų ir Lazdijų. Duomenų ir išvalgų apie šio ploto vietinių gyventojų šnektų fonetiką, kirčiavimą, morfologiją, žodžių darybą, leksiką XX a. antroje pusėje galima rasti Adelės Valeckienės (1957), Zigmo Zinkevičiaus (1966), Elzbietos Mikalauskaitės (1975), Vilijos Lazauskaitės-Ragaišienės (2010), Žanetos Urbanavičiūtės-Markevičienės ir Vlodo Grinaveckio (1992), Žanetos Markevičienės (1999) ir kitų kalbininkų darbuose, „Lietuvių kalbos atlase“ (1977, 1982, 1991) ir „Lietuvių kalbos žodyne“ (1941–2002).

Lingvistams šiaurvakariniai pietų aukštaičiai įdomūs bent keliais aspektais. Pirma, šis plotas šiaurėje ribojasi su vakarų aukštaičių kauniškiais, todėl abi patarmės neišvengiamai turi bendrybių. Antra, geolingvistiškai šis plotas yra artimai susijęs su Punsko šnektos (Lenkija) mikroarealu. Trečia, kadaise čia gyvenę jotvingiai galėję įspausti žymių ne tik vardyne, bet ir kituose kalbos sluoksniuose.

Pranešime, remiantis XX amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje ir 2008–2010 m. vykusiose ekspedicijose surinkta medžiaga, aptariama šiaurvakarinės pietų aukštaičių dalies sociolingvistinė situacija. Per minėtą laikotarpį dėl migracijos, emigracijos, demografinės padėties pakito vietinių gyventojų sudėtis, skaičius bei prioritetai. Su šiais ir kitais veiksniais yra susiję šnektos sistemos poslinkiai, bene akivaizdžiausiai atsispindintys fonetikoje ir leksikoje. Aptariant šiaurvakarinių pietų aukštaičių šnektos ypatybes neišleistini iš akių ir glaudūs ryšiai su kaimyninėmis vakarų aukštaičių kauniškių šnektomis, laipsniška pietų aukštaičių ploto šiaurinės ribos slinktis į pietus.

* * * * *

Danguolė MIKULĖNIENĖ
(Lietuvių kalbos institutas, Vilnius)

DĖL LIETUVIŲ KALBOS ATLASO GYVENAMŲJŲ PUNKTŲ IR JŲ OPTIMIZAVIMO METODIKOS

Lietuvių kalbos atlaso gyvenamųjų punktų parinkimo metodika niekada plačiau nebuvo aptarinėjama. Jie buvo numeruoti nuo žemėlapio viršaus iš kairės į dešinę (pirmasis punktas pačiame šiauriniame Lietuvos taške — Pikeliuose), stengiantis laikytis tam tikro eiliškumo (žr. pav.); tarp punktų stengtasi išlaikyti 8–12 kilometrų nuotolį.

Didesnius atstumus lėmė natūralios gamtinės kliūtys (giria, upė, pelkė). Taigi pirmiausia pabrėžtinas geografinis punktų parinkimo kriterijus.

Parentant gyvenamąsias vietas kaip punktus, orientuotasi ir į tuometinį administracinį-teritorinį suskirstymą. Gali būti, kad kalbininkų akiratyje buvo visos didesnės gyvenamosios kiekvieno valsčiaus vietovės. Sprendžiant iš to, kas pastebėta renkant medžiagą Visuotinės dotacijos projektui⁶, galima teigti, kad didžioji dauguma *Lietuvių kalbos atlaso* punktų buvo parinkti apgalvotai: iš esmės orientuotasi į didesnius senuosius kaimus, neretai ir bažnytkaimius, kiek rečiau — į didesnius miestelius. Ši tradicija, matyt, susiformavo dar prieškarui ir buvo nulemta gana margos pastarųjų gyventojų sudėties.

⁶ „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (projekto kodas Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-028)

Ne paskutinę vietą galėjo užimti ir gyvenamosios vietovės pavadinimas.

Vieno svarbiausių būta tarmės (šnektos) grynumo kriterijaus. Antano Salio „Apklauso 1“ atsakymų registracijos duomenys rodo, kad punktams kaimai galėjo būti priskiriami ne tiek teritoriškai (priskiriamu atstumu disponuota gana laisvai), kiek tarmės (šnektos) požiūriu. Taigi *Lietuvių kalbos atlaso* gyvenamųjų punktų tinklą lėmė kompleksinis požiūris. Jį ir šiandien stengiamasi išlaikyti.

Vertinant punktą po keliasdešimties metų svarbu įvertinti jo egzistavimo prielaidas ne tiek geografiniu, bet sociolingvistiniu aspektu pažyminti trejopą galimą jo raidą: *gyvuojantis* — *nykstantis* — *sunykęs*.

Gyvuojantis — tai perspektyvus punktas (bažnytkaimis, gyvenvietė, miestelis). Atsižvelgiama ne tik į gyventojų skaičių, bet ir gyvenamosios vietovės infrastruktūrą (mokykla, parduotuvė(s), biblioteka, pašto skyrius, kultūros centras, maldos namai, kapinės ir pan.).

Nykstantis punktas neatitinka jau bent kelių perspektyviojo punkto kriterijų, o sunykęs — daugelio.

Sunykusio punkto numeris suteikiamas kitai gyvenamajai vietai, laikantis jau anksčiau išvardytų administracinio-teritorinio, geografinio ar tarminio principų. Tai punkto *perkėlimas*.

Jei pagal išvardytuosius principus naujoji vietovė priklauso kitam administraciniam-teritoriniam ar tarminiam vienetai, tuomet senasis punktas naikinamas ir tuo pačiu numeriu įkuriamas naujas. Tai punkto *steigimas*.

Taigi inventorizuojant ir optimizuojant *Lietuvių kalbos atlaso* punktų sąrašą, turi būti atliktos bent kelios procedūros (paskutinė atliekama tik prireikus): (punkto) *patikra* (pagal kriterijus) → (punkto) *įvertinimas* → (punkto) *optimizavimas*.

* * * * *

Svetlana POLKOVNIKOVA
(Daugpilio universitetas, Latvija)

ПРОСТОРЕЧНЫЕ ЯЗЫКОВЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ В ОРИГИНАЛЬНОМ И ПЕРЕВОДНОМ ТЕКСТЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. П. ЧЕХОВА И ИХ ЛАТЫШСКИХ ПЕРЕВОДОВ)

В последние годы предметом целого ряда лингвистических исследований стало явление языковой личности. Начало этого этапа в развитии лингвистики, по мнению большинства языковедов, принадлежит Ю. Н. Караулову, который ввел в научный оборот термин «языковая личность», раскрыл ее структуру, а также доказал возможность и продуктивность исследования в качестве модели языковой личности персонажа художественного текста.

Языковая личность персонажа является существенным компонентом художественной системы произведения. Рассматривая свойства языковой личности, говорят о необходимости взаимопроникновения в ней особенного, неповторимого, индивидуального, с одной стороны, и общего, характерного — с другой. При анализе языковой личности персонажа важно также установить художественные средства, при помощи которых она создавалась, что в языковой личности подчеркнуто, какие особенности наиболее акцентированы, а какие отодвинуты на задний план или совсем не выражены.

Данное исследование посвящено анализу языковой личности как носителю городского просторечия в рассказах А. П. Чехова и их латышских переводах. Обращение к чеховским текстам обусловлено тем, что сам автор стремился даже в небольшом по объему произведении создать его общую тональность, точно раскрыть речевые и ментальные особенности персонажей. Бесспорно, что рассмотреть все средства представления языковой личности в художественном тексте достаточно сложно, поэтому

для сопоставительного анализа привлекаются лишь примеры, интересные как с точки зрения создания специфических черт носителя городского просторечия, так и с точки зрения передачи этих средств в латышском тексте.

* * * * *

Vilija RAGAIŠIENĖ

(Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

**DAIKTAVARDŽIŲ KIRČIAVIMO POLINKIAI XX A. 6–7 D. PIETŲ
AUKŠTAIČIŲ IR RYTŲ AUKŠTAIČIŲ VILNIŠKIŲ ŠNEKTŲ TARMIŲ
ARCHYVO RANKRAŠTINIUOSE ŠALTINIUOSE**

Tiriamoji medžiaga surinkta iš Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriaus Tarmių archyve saugomų XX amžiaus 6–7-o dešimtmečio pietų aukštaičių ir rytų aukštaičių vilniškių šnektų rankraštinųjų šaltinių. Iš viso peržiūrėtas 68 gyvenamųjų vietų (punktų) 71 rankraštinis šaltinis (apie 3000 psl.).

Apibendrinus juose rastą medžiagą galima konstatuoti du daiktavardžių akcentuacijos polinkius. Pirmas, to paties žodžio akcentinių paradigmų ir pavienių formų kirčiavimo įvairumą, pvz.: *kaimýnas* (3/1), *skeřdžius* (2) / *skerdžiùs* (4), *vařlė* (2) / *varlė* (4), *žmonà* (3), *su žmóna* / *su žmonà* ir kt. Antra, oksitoninio kirčio formų vyravimą. Tai pirmiausia rodo priesagų *-ėja*, *-ynas*, *-tuvas* ir kt. vedinių, pvz.: *audėjà* (3), *beržýnas* (3), *šáutuvas* ir kt., kirčiavimas pagal trečiąją akcentinę paradigmą. Oksitoniškai dažnai kirčiuojamos ir akūtinės šaknies žodžių vienaskaitos įnagininko ir (ar) daugiskaitos galininko formos, pvz.: *arklýs* (3), *arkliùs*, *grúdas* (3), *grudù*, *mėšlas* (3), *mėšlù*, *ožýs* (3), *ožiù*, *ožiùs*, *púodas* (1), *puodús*, *vėžýs* (3), *vėžiù*, *výras* (1), *vyrù*, *vyrùs* ir kt. Galūnėje kirčiuojamų šių linksnių formų daugiausia rasta daiktavardžių, kurių skiemens pagrindą sudaro ilgieji balsiai *y*, *ū*, *o*, *ė* ir dvibalsiai *ie*, *uo*. Rankraštinųjų šaltinių autoriai, regis, šią tendenciją buvo pastebėję, nes nurodę, kad išvardytųjų ilgųjų kirčiuotųjų balsių ir dvibalsių skiemens priegaidė neretai neaiški. Aptikta keliasdešimt atvejų, kai aptariamais atvejais vietoj tvirtapradės (rečiau — tvirtagalės) priegaidės žymima vidurinė, pvz.: *brólis*, *kuólai*, *žiédus* ir kt. Tokiam duomenų pateikimui nemažai įtakos, ko gero, turėjo ir požiūris kirčiuočių mišinį laikyti priegaidžių niveliacijos rezultatu, šnektų medžiagos rinkėjų (ypač studentų) nesugebėjimas aptariamais atvejais skirti priegaides. Išvardytos priežastys, ko gero, ir lėmė ilgųjų balsių *y*, *ū*, *o*, *ė* ir dvibalsių *ie*, *uo* priegaidžių žymėjimo XX a. 6-ame dešimtmetyje tradicijos formavimąsi.

Rankraštinųjų šaltinių medžiaga patvirtina, kad daiktavardžių kirčiuočių mišinys ir įvairiai kirčiuojamųjų formų buvimas laikytinas istorinių prielaidų turinčiu reiškiniu, o ne tarmės akcentinės sistemos nykimo požymiu. Dvejopai — kamiene ir galūnėje — kirčiuojamųjų formų gausa ir polinkis į oksitonezę gali būti nulemtas dviejų daugiskaitų — paprastosios ir kuopinės — akcentinio ir semantinio modelio, dviejų kirčiavimo tipų — koloninio ir galūninio — formavimosi, kirčiavimo analogijos ir kt. veiksmų.

* * * * *

Danuta ROSZKO

(Lenkijos mokslų akademijos Slavistikos institutas, Lenkija)

**THE NATIONAL CONSCIOUSNESS
OF LITHUANIANS IN POLAND**

In the presentation, the author raises, essential for the Lithuanian minority in Poland, (1) the issue of comprehending the national identity, homeland, nation, and (2) the

importance of the Lithuanian language in the everyday life of the minority. She determines the elements shaping up the identity of the Sejny Lithuanians residing in the ethnically cohesive border area (i. e. in the Sejnenski district, mainly within the Punska commune) as well as the Sejny Lithuanians moving from one place to another within Poland (inner migration). As the crucial elements of the two groups of Lithuanians, she recognizes their respect for the vernacular — the Lithuanian language, the history of Lithuania, the Catholic faith, and also interior decorations of the Lithuanian household. Equally essential factors for the Lithuanian minority residing in the border area are the names, Lithuanian fairy tales and legends, as well as the local folk tales and wildlife. As far as the Sejny Lithuanians of inner migration are concerned, the above-mentioned elements are of less importance or not physically present. They rather constitute an object of specific homesickness for the Lithuanians of seasonal migration, who pretty willingly and regularly get back to Sejny, Punska and its neighbouring areas to spend holidays there. Doing her research, the author uses the experimental corpus of the local dialect of Punska in Poland. She emphasizes the high national awareness of the Lithuanian minority and its loyalty to Poland.

* * * * *

Roman ROSZKO

(Lenkijos mokslų akademijos Slavistikos institutas, Lenkija)

КОРПУС ЛИТОВСКОГО ГОВОРА В ПОЛЬШЕ (PUNSKO ŠNEKTOS KORPUSAS) И ДВУХЯЗЫЧНЫЙ ЛИТОВСКО-ПОЛЬСКИЙ КОРПУС

В докладе автор описывает экспериментальные корпуса, создание которых обусловлено другими научными задачами Института славистики Польской академии наук. А именно (1) грамматическим описанием литовского говора в Польше, (2) языковой картиной мира, (3) литовско-польской сопоставительной грамматикой и (4) электронным польско-литовским словарем.

Автор приводит основные характеристики этих корпусов (объем, количество форм, источники, классификацию/подразделение и т. д.). Наглядно демонстрирует примеры.

Во второй части доклада на примерах лексических средств выражения значений семантической категории гипотетичности в литовском говоре в Польше в сопоставлении с литовским и польским языками автор кратко представляет некоторые результаты научных исследований с использованием выше упомянутых корпусов.

* * * * *

Anna STAFECKA

(Latvijas universitetas, Latvija)

LATGALIEŠU VALODA VAI DIALEKTS?

Jautājums, kas ir Latgales latviešu jeb latgaliešu saziņas līdzeklis — *izloksne*, *dialekts*, *valoda* — allaž bijis aktuāls.

Latvijas austrumu daļai Latgalei ir bijusi no pārējiem Latvijas novadiem atšķirīga vēsture. Livonijas karu rezultātā tagadējās Latgales latvieši gandrīz 300 gadu (1629.—1917.) ar valsts robežu ir bijuši nošķirti no pārējās latviešu etniskās teritorijas. Nošķirtības posmā ir izveidojusies savdabīga šī reģiona kultūra un sava rakstības tradīcija, kas cauri pārpoļošanas un pārkrievošanas gadsimtiem palīdzējusi saglabāt Latgales latvisko identitāti.

Laika gaitā Latgales latviešu valoda saukta dažādi — *latgaļu dialekts*, *latgaliešu izloksne* un *latgaliešu dialekts*. Dažu Padomju savienības valodnieku darbos *latgaliešu valoda* ir izdalīta kā

trešā baltu valoda. Terminu *latgaļu valoda* trešās baltu valodas nozīmē lietojuši vairāki trimdas latgaliešu autori. Par šo jautājumu plaši diskutēts arī pēdējos gadu desmitos.

Vārdi *izloksne* un *dialekts* ir apzīmējums *nenormētās* valodas paveidam, kurš eksistē runas formā, tādēļ, runājot par Latgales latviešu saziņas līdzekli, atsevišķi jāizdala runātā valoda, kas ir attiecīgā pagasta (pēc 1939. gada administratīvi teritoriālā iedalījuma) izloksne, un to Latgalē ir ap septiņdesmit. Latgalē runātās izloksnes pieder pie *augšzemnieku dialekta*, kuru runā Vidzemes austrumu daļā, Zemgales austrumos jeb Augšzemē un visā Latgalē. Ziemeļaustrumu Vidzemes un Latgales izlokšņu pamatā ir seno latgaļu cilts valoda, kura, iespējams, ir bijusi neviendabīga un dialektāli diferencēta.

Tā kā vārds *valoda* ir daudznozīmīgs, to var attiecināt gan uz izloksni, gan uz izlokšņu kopumu vai novada saziņas līdzekli (*lejzemnieku valoda, kurzemnieku valoda, latgaliešu valoda*), taču nav pamata runāt par latgaliešu valodu kā trešo baltu valodu līdzās latviešu un lietuviešu valodai. Tātad latgaliešu valoda ir Latgales latviešu valoda ar savu vēsturiski izveidojušos rakstu valodu — *latgaliešu rakstu valodu*.

Arī jēdziena 'latgaliešu rakstu valoda' apzīmēšanai bieži lieto terminus *latgaliešu (latgaļu) dialekts* vai *latgaliešu izloksne, augšzemnieku dialekta rakstu valoda, arī latgaliešu literārā valoda, taču* tie ir neprecīzi un pat pretrunīgi, jo

1) izloksne un dialekts apzīmē *nenormētu* valodas formu, taču latgaliešu literatūras un preses valoda ir apzināti *normēta*, ir izdotas vairākas *normatīvās gramatikas* un *pareizrakstības vārdnīcas*;

2) latviešu valodniecībā lieto terminu *augšzemnieku (ne latgaliešu) dialekts*, kurš ietver sevī ne tikai Latgalē runātās izloksnes, bet latgaliešu rakstu valoda ir reģionāls veidojums, tā radusies vēstures gaitā no pārējās latviešu etniskās teritorijas administratīvi nošķirtajā daļā — tagadējā Latgalē;

3) latgaliešu rakstu valoda nav vienas izloksnes atveidojums, bet gan t. s. izlokšņu *koinē* forma ar virsdialektālu valodas slāni.

Latgaliešu rakstu valoda ir nogājusi garu un sarežģītu attīstības ceļu no garīgās un laicīgās literatūras pirmsākumiem, cauri latīņu burtu drukas aizliegumam un rokraksta grāmatām, ko drukas aizlieguma laikā radījuši Latgales latviešu zemnieki, paši būdami bez skolas izglītības, pretrunīgam meklējumu posmam rakstības normu izveidē (1904.—1929.), literārās tradīcijas apsīkumam pēc Otrā pasaules kara, tās atjaunošanai 20. gadsimta 90. gados un ne mazāk sarežģītajai normēšanas gaitai mūsdienās.

* * * * *

Daiga STRAUPENIECE

(Liepojos universitetas, Latvija)

LITUĀNISMU DINAMIKAS RAKSTUROJUMS SVENTĀJAS IZLOKSNĒ

Kopš 1921. gada Latvijas un Lietuvas robežkonvencijas noslēgšanas brīža Sventājas latviešu izloksnes pārstāvji kļūst par etnisko minoritāti Lietuvas pierobežas teritorijā. Pakāpeniski izmainās **valodas vide**, ko ietekmē dažādi **sociāllingvistiskie apstākļi** (lietuviešu valsts valodas statuss, latviešu skolu neesamība, latviešu valodas funkciju un lietojuma sfēras sašaurināšanās, etniskās identitātes aktualizācijas trūkums jaunākās paaudzes vidū, piederību pie lietuviešu etnosa daudzkārt nosaka ārēji apstākļi (ģeogrāfiskā telpa, valoda, kultūra) vai psiholoģiski faktori (cilvēka individuāla griba, piederība Lietuvai), jaunākās paaudzes lingvistiskā attieksme, iedzīvotāju etniskais sastāvs u. c.). Šai sociāllingvistiskajā situācijā Sventājas latviešu valoda neizbēgami pakļauta lituanizācijas procesam.

Sventājas izloksnes lituānismi tiek aplūkoti un analizēti *Latviešu valodas dialekta atlanta* (1999) kontekstā, reģistrējot ap 100 nosaukumu un to izmaiņām triju paaudžu valodā.

Mainoties valodas videi, vērojamas izmaiņas izloksnes dinamikā — leksikā **vārdu krājums pieaug uz lituānismu bāzes**. Līdz ar to triju paaudžu valodā reģistrēti daudzu

nosaukumu fonētiskie, morfoloģiskie un leksiskie varianti, piem., *drēže*, *drēžis* (vec. un vid. p.) // *driežas* (jaun. p.); *ķempis* (vec. p.) // *-empe* (vid. p.) // *-empine* (jaun. p.) u. c. Lietuviešu valodas vārdu krājuma pieaugums ir valodu saskares rezultāts.

Lituānismus var iedalīt **senākos** un **jaunākos** lituānismos (Zoločevskaja 2007, 111) atkarībā no to ienākšanas laika izloksnē.

XXI gadsimta sākumā Sventājas izloksnē atklājas **lituānismu dinamikas pamattendence** – vecākās, arī vidējās paaudzes valodā lituānismi tiek adaptēti gan izloksnes fonētiskajā, gan morfoloģiskajā sistēmā, taču jaunākās paaudzes valodā bieži vien lituānismi saglabā lietuviešu valodas fonētisko un morfoloģisko formu.

* * * * *

Vilma ŠAUDIŅA

(Daugpilio universitetas, Latvija)

PAR DAŽIEM SOCIOLINGVISTISKAJĒM ASPEKTIEM PIEROBEŽAS IZLOKSNĒS

Referāta mērķis ir aplūkot vienu no latviešu valodas marginālajiem areāliem — sēliskās izloksnes Lietuvas pierobežā — sociolingvistiskā aspektā.

Šis lingvistiskais areāls tāpat kā līdzīgi areāli veidojies kā vēsturiski un arī ģeogrāfiski nosacīta telpa, kuras būtiskākais akcents ir latviešu un lietuviešu valodas kontakti.

Tāpēc referātā detalizētāk ir aplūkotas kontaktējošo etnisko grupu tradīcijas un kultūras orientācijas, kā arī daži sociālie un ekonomiskie aspekti, kas dažādos laika posmos atšķirīgi ir ietekmējuši pierobežas izlokšņu lingvistisko situāciju, kas ir izpaudusies gan kā divvalodība, gan kā mijiedarbība leksikā, reizēm arī kā strukturāla ietekme.

* * * * *

JANINA ŠVAMBARYTĒ-VALUŽIENĒ

(Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

MATO SLANČIAUSKO IR JO BENDRADARBIŪ SURINKTOS PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS LEKSIKA. LATVYBĒS

Matas Jonas Slančiauskas (1850 02 21 — 1924 04 11) — siuvējas, tautosakos rinkējas, eiliu kūrējas, visuomenininkas, knygu platinojas darbavosi Šiaurēs Lietuvoje — Joniškio apylinkēse, Latvijos paribyje. Jam talkino tų pačių apylinkių gyventojai: Jonas Trumpulis, Pranas Narvydas, Juozapas Stonevičius, Jonas Lideikis, Pilypas Grigutis ir Steponas Strazdas. Tiriamojoje medžiagoje — tautosakos rinkiniuose „*Šiaurės Lietuvos sakmės ir pasakos*“ (1985), „*Šiaurės Lietuvos pasakos*“ (1974) ir „*Šiaurės Lietuvos sakmės ir anekdotai*“ (1975) — atsispindi glaudus dviejų tautų — lietuvių ir latvių — kalbinis ir kultūrinis bendradarbiavimas prieš daugiau nei šimtą šešiasdešimt metų. Tautosakos rinkiniuose rengėjai (Norbertas Vėlius, Kostas Aleksynas, Ada Seselskytė) ir kalbos konsultantė dialektologė dr. Aldona Jonaitytė stengėsi palikti kiek įmanoma autentišką to meto leksiką: esama paskirų latviškų žodžių, žodžių junginių, net ir sakinių, kurie nėra verčiami į lietuvių kalbą. Tai rodo, kad palatvės regiono gyventojai suprato ir mokėjo kalbėti latviškai. Dalis adaptuotų latvybių yra patekusios į LKŽ I–XX tomus. Pastebėta, kad LKŽ nėra aprašytos visos latvybių reikšmės, kurias buvus parodo tautosakos rinkinių leksika. Nemaža dalis latvybių apskritai nėra fiksuotos žodynuose. Autorė veda prie minties, kad anksčiau buvęs intensyvesnis kalbinis bendravimas, pagarba kitai baltų tautai ir kultūrai vėliau kito dėl daugelio priežasčių, kurios trukdė natūraliai kalbinei raidai, net kenkė jai. Neatmestina mintis, kad natūraliai dviejų kalbų raidai daug neigiamo poveikio padarė

istorinēs pervartos (karas) ir okupācijas, jas lydējusios represinēs pasekmēs ir politiniai sprendiniai, neatmestinos ir vidinēs nacionalinēs lietuvių savimonēs priešastys, dėl ko sunyko paribio natūrali kalbinē ir kultūrinē, net ekonominē jungtis. Dabartiniai natūralios kaimynystēs santykiai taip pat gana problemiški: kaimynai nėra geranoriškai nusiteikę mūsų atžvilgiu, o kaip viena iš priešasčių ir dabar išlieka kalba.

* * * * *

Inguna TEILĀNE

(Daugpilio universitetas, Latvija)

NĪCGALES IZLOKSNE SOCIOLINGVISTISKĀ SKATĪJUMĀ

Nīcgales izloksne pieder pie augšzemnieku dialekta dziļo jeb austrumu nesēlisko izlokšņu grupas. Šajā izloksnē runā gandrīz visā Nīcgales pagastā. Nīcgales pagasts ir neliela teritorija Daugavpils novadā, kas robežojas ar Jersikas, Kalupes un Līksnas pagastu. Diemžēl pēdējā laikā vērojama strauja pagasta iedzīvotāju skaita samazināšanās, ko provocē negatīvā dabiskā un mehāniskā kustība. Izloksnē runājošo ir vēl mazāk, jo daudzi pagasta ļaudis, sevišķi jaunā paaudze, runā latviešu literārajā valodā (kaut ne vienmēr pareizā) un izloksni saziņā neizmanto, kaut saprot. Pastāvīgā iedzīvotāju skaita samazināšanās, literārās valodas un krievu valodas ietekme — tie ir svarīgākie faktori, kas iespaido izloksnes pastāvēšanu un attīstību.

Nīcgales un kaimiņpagastu materiālās un garīgās kultūras kontakti ar citu tautību iedzīvotājiem atspoguļojas valodiskajā sfērā galvenokārt kā aizguvumi. Politiskās un ekonomiskās pārmaiņas ietekmē sabiedrības dzīvi un ļaužu valodu. Tās izpaužas bagātajā svešvārdu lietojumā literārajā valodā un ienāk arī izloksnes vārdu krājumā, sevišķi tas vērojams sociāli aktīvo Nīcgales iedzīvotāju runā.

* * * * *